

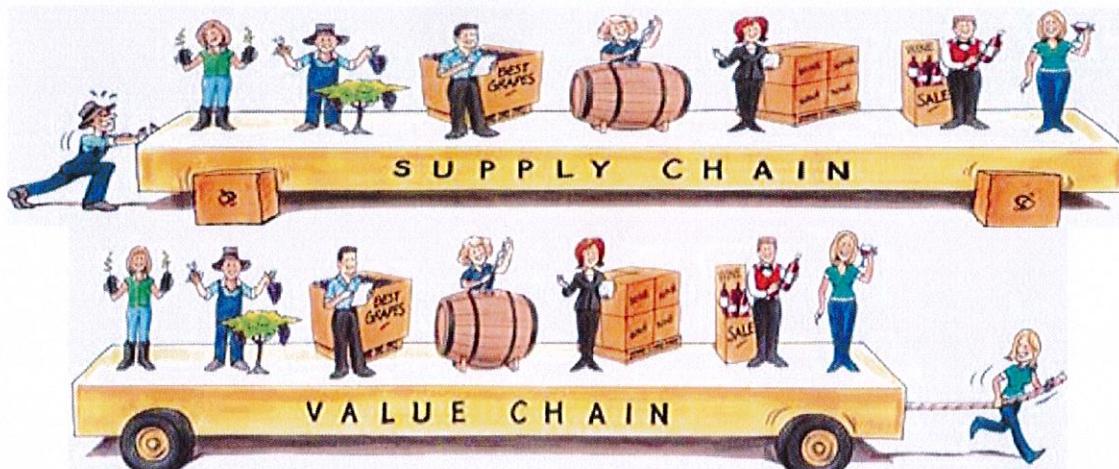
รายงานการอบรมเชิงปฏิบัติการ หัวข้อ “Teak Value Chain in Mekong”

ระหว่างวันที่ 6 – 10 มิถุนายน 2565 ณ กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม

ภาคบรรยาย

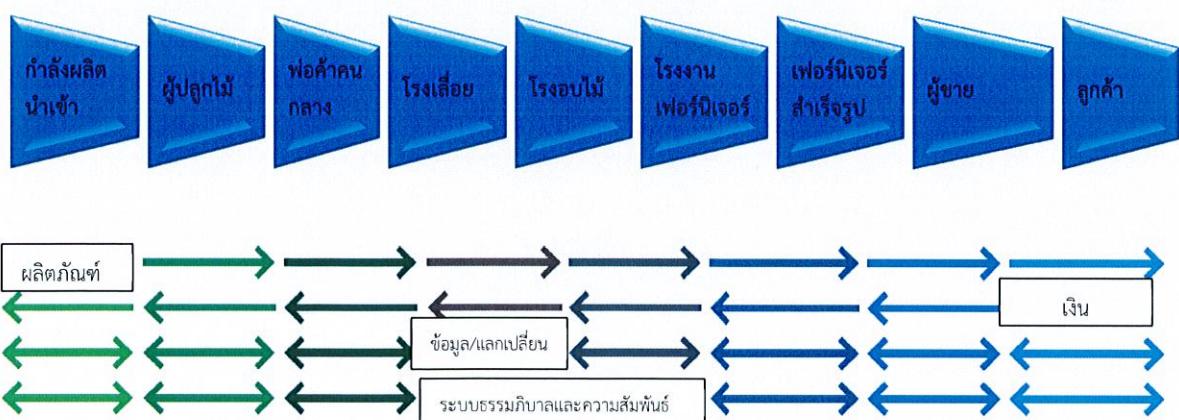
การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Analysis) คือการศึกษาผลตอบแทนของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ในห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่ระดับผู้ผลิต พ่อค้ารายย่อย โรงงานแปรรูป/โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ ไปจนถึงลูกค้า เพื่อทำให้การเพิ่มมูลค่าหรือมีการกระจายผลตอบแทนตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทานเป็นธรรม

การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าจะเริ่มจากความพอดีในการจ่ายของผู้บริโภค ซึ่งจะส่งผลต่อราคาการผลิต ต่อหน่วยและราคาด้านทุนของวัสดุต้น ว่าจะสามารถรับได้ในราคาที่กำหนดหรือไม่ ซึ่งแตกต่างจากการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานที่ผู้ผลิตเป็นคนกำหนดราคาเอง ขายตลาดเอง ซึ่งปริมาณอาจจะผลิตเกินตามความต้องการลูกค้า ทำให้ราคาต่ำได้

ภาพที่ 1 แสดงความแตกต่างระหว่างห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าอย่างยั่งยืน (Fearne, 2009)

กรอบการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานไม้สัก: ทำอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ

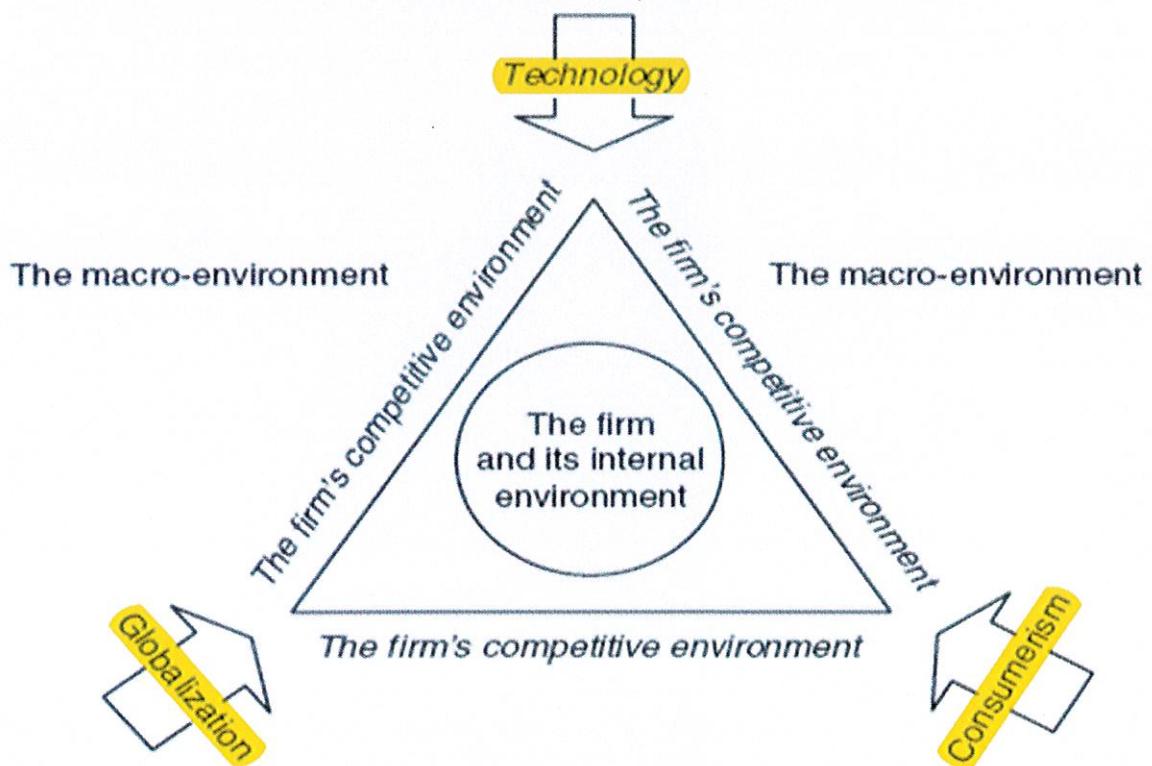
(Collins et al. 2015)

การทำให้ระบบการค้ามีความยั่งยืนและประสบความสำเร็จ ทุกคนในระบบห่วงโซ่อุปทาน จะต้องแบ่งปันข้อมูลที่แท้จริงซึ่งกันและกัน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีพัฒนาผลิตภัณฑ์และลดต้นทุนในการผลิต รวมถึงการขยายโอกาสด้านการตลาดมากขึ้น ตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อในราคาที่ผู้ผลิตรับได้

มิติข้อมูลของการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า

- ◆ สามารถสังเคราะห์โอกาสที่แต่ละคนในห่วงโซ่อุปทานจะได้รับ
- ◆ ข้อมูลจากห่วงโซ่คุณค่าประกอบด้วย
  - มูลค่าจากผู้ซื้อ ต้องรู้ราคาที่ผู้บริโภคยินดีจ่าย
  - ระบบการผลิตและสายธารวัตถุติด ต้องรู้ทุกคนที่อยู่ในระบบห่วงโซ่อุปทาน
  - การแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อมูลจากทุกคนในห่วงโซ่ต้องเป็นความจริงมีความสัมพันธ์กัน
  - ระบบธรรมาภิบาลและความสัมพันธ์ตลอดห่วงโซ่ ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เชื่อใจและให้ข้อมูลที่แท้จริง

การผลักดันให้เกิดการทำงานร่วมกันตามแนวคิดของห่วงโซ่คุณค่า (แนวคิดการพึ่งพาต่อกัน)

(Dunne and Collins, 2004; Collins, 2009)

ทั้งสามความสัมพันธ์เป็นปัจจัยหลักทำให้ทุกคนที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานจำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการทำงานประสานกันเป็นทีม เพื่อผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ภายใต้บริบทจำกัดจากพื้นที่หรือแรงกดดันจากนานาชาติ เช่น การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก ระบบการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน เป็นต้น ซึ่งด้วยปัจจัยดังกล่าว ทุกคนในระบบการผลิตต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภค โดยเฉพาะสินค้าที่คำนึงถึงผลกระทบต้านล้างแวดล้อม เทคโนโลยี และการจัดการที่ได้รับการรับรอง ต้องนำเข้ามาใช้ในระบบห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งจำเป็นต้องประสานความร่วมมือจากทุกคนในห่วงโซ่ ตั้งแต่ผู้ผลิต ผู้แปรรูป หรือพ่อค้าคนกลาง โดยการกระจายความรับผิดชอบอย่างทั่วถึง

วิธีการ

1. สังเคราะห์ผู้มีองค์ความรู้ในระบบห่วงโซ่อุปทานที่ต้องการศึกษา (นักวิจัย, สถาบันการศึกษา, NGOs) ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด
2. ทำแผนที่ระบบผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในระบบการผลิต (วัตถุดินนำเข้า, ผู้ที่เกี่ยวข้อง, กิจกรรม, หน่วยงาน)
3. พัฒนาแบบสอบถาม ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ในแต่ละหน่วยที่เกี่ยวข้อง
4. วิเคราะห์ความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยวิธีการ snowball sampling
5. การถามข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อเข้าใจบริบทของแต่ละหน่วยมากขึ้น ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ

Cost Benefit Analysis

Cost Benefit Analysis เป็นแนวคิดและกระบวนการในการทำกิจกรรมเพื่อที่จะระบุและเปรียบเทียบระหว่างประโยชน์และต้นทุนของงานโครงการ ซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นนี้มีทั้งประโยชน์ทางการเงิน ประโยชน์ทางเศรษฐศาสตร์และประโยชน์ทางสังคมที่สามารถตีค่าและวัดออกมากในเชิงปริมาณหรือจำนวนเงิน เพื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนของการดำเนินโครงการได้ วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ CBA คือ

1. จะทำให้ช่วยประเมินและการใช้ประโยชน์ที่ดี (ปลูกพืชชนิดใหม่จึงจะคุ้มค่าสุด, พืชเกษตร, ไม้ยืนต้น, อื่นๆ)
2. หารอบต้นไม้ของต้นไม้ที่จะให้ได้ผลตอบแทนสูงสุด
3. กำหนดเกณฑ์มาตรฐานและเป้าหมาย

การวิเคราะห์ CBA จะเน้นเฉพาะโครงการที่ได้ผลตอบแทน เช่น

1. การวิเคราะห์ทางการเงิน
  2. การวิเคราะห์ทางด้านเศรษฐศาสตร์
  3. การวิเคราะห์ทางด้านสังคม
- ถ้าเป็นโครงการที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จะใช้ Cost-effectiveness analysis แทน

ขั้นตอนในการวิเคราะห์ CBA

- เก็บข้อมูลราคาและผลประโยชน์ตลอดทั้งช่วงอายุของโครงการ
- เลือกอัตราคิดลด (discount rate) (ขึ้นกับค่าสูญเสียโอกาส/ดอกเบี้ยธนาคาร) ขาดเชยการบริโภค ต่างเวลาของสังคม
- คำนวนมูลค่าปัจจุบันของต้นทุน : $(PVC = \sum_{t=0}^T (C_t / (1+r)^t))$
- คำนวนมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ : $(PVB = \sum_{t=0}^T (B_t / (1+r)^t))$
- คำนวนค่า NPV : $(NPV = PVB - PVC)$
- อีกทางเลือกคือ, คำนวนผลประโยชน์แต่ละปี, หักลบแล้วรวม: $(NPV = \sum_{t=0}^T ((B_t - C_t) / (1+r)^t))$
- คำนวนมูลค่าที่ din ที่จะเพิ่มขึ้น : $SEV = NPV + \frac{NPV}{(1+r)^{t-1}}$
- วิเคราะห์ความอ่อนไหว (sensitivity analysis)

กฎการตัดสินใจจาก CBA

- เลือกโครงการที่ NPV เป็นบวก หรือ เลือกโครงการที่มีค่า NPV สูงสุด
- ถ้า $NPV > 0$ ยอมรับโครงการและถ้า $NPV < 0$ ปฏิเสธโครงการ
- อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal rate of return: IRR) คือ อัตราคิดลดที่ทำให้ $NPV = 0$
ถ้า $IRR > r$ เป็นโครงการที่ดี , $IRR = < r$ เป็นโครงการที่ไม่ดี
 r =ค่าเสียโอกาสของทรัพยากรที่นำมาใช้ในโครงการ

การนำ CBV มาใช้ในการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า

การคำนวณรอบตัวพื้น เพื่อให้ได้ผลประโยชน์สูงสุด เมื่อเทียบกับการนำพื้นที่ไปใช้ประโยชน์อื่นๆ

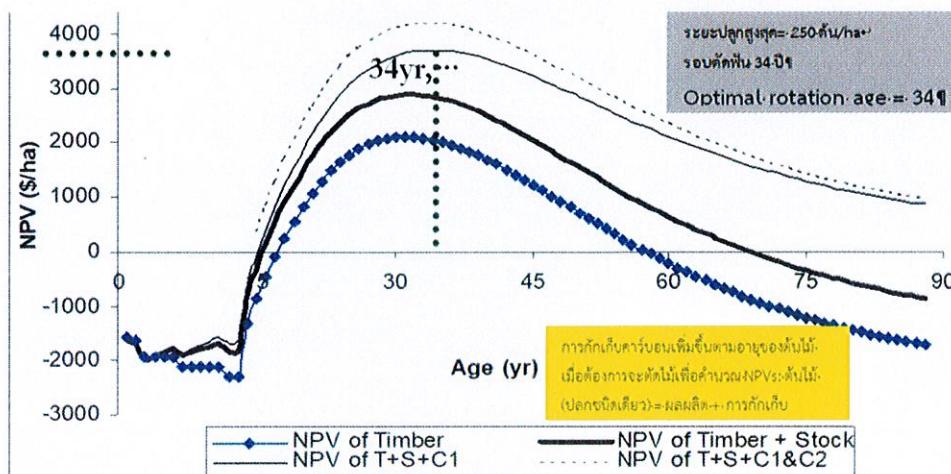
การฝึกปฏิบัติล้มภัยคนที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานไม้สัก ในจังหวัดชุมพร ประเทศไทยเวียดนาม

ในการลงพื้นที่จริงสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในห่วงโซ่อุปทานนั้น สิ่งแรกที่ต้องคำนึงคือความเป็นธรรมชาติและมีส่วนพันธภาพที่ดี การสร้างความคุ้นเคยและเป็นมิตร จะทำให้การขอข้อมูลง่ายขึ้น ทั้งนี้ไม่ควรตั้งใจดึงจ่อ กับความมากเกินไป ควรร้อยเรียงคำถามตามลำดับ ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้น จนสุดท้าย หากมีข้อสงสัย ให้พยายามใช้คำถามโดยอ้อมเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์ควรมีประสบการณ์มากพอสมควร ในการตั้งประเด็นข้อสังสัย หรือความผิดพลาดของข้อมูล

1. สัมภาษณ์โรงงานไม้แปรรูปที่อำเภอ เมือง แม่โจว

ข้อสังเกต	คำตอบ
โรงงาน ต้นทุนเครื่องจักร อาคาร	760,000 บาท (ดอกเบี้ยธนาคารที่ 0.8% ต่อเดือน ประมาณ 9.6% ต่อปี)
โรงงานลักษณะเดียวกันในอำเภอ	มีทั้งหมด 15 โรง 3 รับซื้อจากสวนชาวบ้าน อีก 13 โรงรับจากพ่อค้าคนกลาง
โรงงานรับซื้อไม้มา 2 ทาง	อัตรา 50/50 จากเกษตรกรโดยตรงที่หน้าสวน และจากพ่อค้าคนกลาง
จำนวนพ่อค้าคนกลาง	10 คน แต่ที่รับซื้อมีประมาณ 3-5 คน
ขนาดรับซื้อเส้นรอบวงมากกว่า 70 ซม.ขึ้นไป	ราคาน้ำสวน 1,500 บาทต่อตัน ราคาจากพ่อค้าคนกลางนำขายให้ (สูงกว่าประมาณ 15%) 15,000-21,000 บาท (รวมเปลือก)
เส้นรอบวงมากกว่า 100 ซม.ขึ้นไป	1,800 – 2,200 บาทต่อตัน (รวมเปลือก)
ค่าขนส่ง	500,000 ดองต่อลูกบาศก์เมตร ต่อ 60 กม.
ค่าตัด	50 – 100,000 ดองต่อตัน
สัดส่วนไม้ที่ได้	เปลือก 10% เนื้อไม้ 40% แก่นไม้ 50%
การตัด	เลือกตัดต้นที่มีเส้นรอบวงมากกว่า 70 ซม.ขึ้นไป
ศักยภาพการผลิต	2000 ลบ.ม. ต่อปี
ค่าจ้างแรงงาน ทั้งหมด 6 คน	เดือนละ 9-15 ล้านดองต่อเดือน
ค่าไฟฟ้า	1.5 ล้านดองต่อเดือน
ค่าน้ำ	500,000 ดองต่อเดือน
ผลิตภัณฑ์	เฟอร์นิเจอร์ 50% ฝ้าเพดาน 30% พื้น 20%
อัตราที่เรียกคืนได้ (recovery rate: RR)	50%
เช่าไม้ ขนาดเล็กกว่า 30 ซม.	ขาย 1,500 บาท ต่อ ลบ.ม.
1 ปี จะผลิต 1,000 ลบ.ม.	พ่อค้าคนกลางแต่ละคนสามารถหาไม้ให้ได้ 1,000 ลบ.ม.
ราคาติดตั้งประกอบฝ้าเพดาน	2,260 บาท ต่อตารางเมตร หนา 1 นิ้ว
ราคาติดตั้งประกอบพื้น	2,570 บาท ต่อตารางเมตร หนา 1.8 นิ้ว
การติดตั้งขอบโค้ง ข้อต่อโครงสร้าง	3,000 – 4,500 บาท ต่อตารางเมตร

ข้อสังเกต	คำตอบ
ค่าธรรมเนียมต่างๆ	จดทะเบียนโวงงานแปรรูป จ่ายภาษี 3,000 บาทต่อเดือน (ได้ลดค่าไฟฟ้า) และไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าธรรมเนียมใดๆ เพิ่มแล้ว (แม้แต่เครื่องจักร)
ปัญหา อุปสรรค	ต้องการขยายตลาดเพิ่ม
การเข้าถึงข้อมูล	ผ่านกลุ่มพ่อค้าคนกลาง และเครือข่ายผู้รับซื้อสินค้า

2. ส้มภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกไม้สักในอำเภอ บีกใจ

ข้อสังเกต	คำตอบ
เริ่มปลูก	ปี 2537 ปัจจุบัน อายุ 28 ปี
ค่าใช้จ่าย (เตรียมแปลง)	ใช้ไฟเผาและวัวไกพรวน 4-5 วัน
ระยะปลูก	2.5 x 2.5 เมตร (1600 ต้น ต่อ เฮกเตอร์)
หลุม	ขนาด 50x50x50 ซม.
กล้าไม้	ได้รับการสนับสนุนจากโครงการรัฐบาล
ค่าแรงงานต่อวัน	380 บาท
ใช้คนงานปลูก	10 คน ต่อ 1 ha
ปลูกข้าวโพดแซม 4 ปี	1 ha ใช้ปุ๋ย 300 kg (สูตรเสมอ) ให้ทั้ง 4 ปี ปุ๋ย 100 kg 1070 บาท
ขายข้าวโพด	1 ตัน 5,000 บาท 1 ha ได้ผลผลิตประมาณ 10 ตัน
ค่าแรงเก็บเกี่ยวข้าวโพด	1 ha ใช้แรงงาน 10 คน ใช้เวลา 10 วัน
การดูแลไม้สัก	ปีที่ 2- 4 ทำการตัดแต่งให้เหลือ 1 ตัน ลิติกิ่งและกำจัดวัชพืช
เริ่มตัดพันที่อายุ 20 ปี	1 ha ตัดออกประมาณ 150 ตัน ที่มีเส้นรอบวงมากกว่า 70 ซม.
อัตราการลดตายจากปีแรก	10 % เหลือประมาณ 1400 ตันต่อ ha
ปีที่ 30 ตัดขายรอบที่ 2	ตัดออกประมาณ 50% มีเส้นรอบวงมากกว่า 80 ซม.

ข้อสังเกต	คำตอบ
หลังจาก 30 ปี ปล่อยไว้จนกว่าจะได้ขนาดที่ขายได้	เส้นรอบวงมากกว่า 80 ซม. ราคา 1,200 บาท เส้นรอบวงมากกว่า 100 ซม. ราคา 1,500 บาท
รัฐบาลให้งบสนับสนุน	15,000 บาท/ha เป็นเวลา ปีแรก จ่าย 60% อีก 40% ทยอยจ่าย ถึงปีที่ 3
กล้าไม่ที่ซื้อทั่วไป	กล้าละ 4 บาท
การขึ้นทะเบียน	เจ้าหน้าที่ป่าไม้จะลงทะเบียนผู้ปลูกสวนป่าในพื้นที่เพื่อเช็คกำลังการผลิตของพื้นที่ที่รับผิดชอบ และการให้คำปรึกษา (ไม่เป็นการบังคับ)
การตัด	ผู้ปลูกไปแจ้งเจ้าหน้าที่ป่าไม้ด้วยตนเอง หรือมอบหมายผู้แทนไปแจ้งได้
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	ดูแลรับผิดชอบ 2000 ha/1 เจ้าหน้าที่ (เจ้าหน้าที่จะมีข้อมูลที่ตั้งเองรับผิดชอบ)
ปัญหา/อุปสรรค	1. ต้องการให้มีการสร้างถนนเข้าถึงพื้นที่ได้ง่าย เพราะถ้าแปลงได้อยู่ติดถนน ก็จะได้ราคากิโลร่อง
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	2. ต้องการให้ภาครัฐหาตลาดให้ เพื่อจะได้ราคากิโลร่อง มีความกังวลเรื่องกำลังผลผลิตในอนาคต ต่อไปปีมาณ์มีจะต้องลดลง คนปลูกน้อยลง

สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป

ประเทศไทย ควรทำการศึกษาห่วงโซ่อุปทานไม้สัก ให้ครอบคลุมทั้งประเทศ โดยเริ่มจาก องค์กรอุตสาหกรรมป่าไม้ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ทำงานด้านอุตสาหกรรมไม้โดยตรง และมีข้อมูลที่ค่อนข้างสมบูรณ์ โดยอาจจะนำข้อมูลของแต่ละพื้นที่ (เปรียบเทียบรายภูมิภาค) หรือเปรียบเทียบระบบวนวัฒน์ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อมูลค่าผลผลิตอย่างไรบ้าง

ในส่วนของกรมป่าไม้ จะต้องทำการเก็บข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกไม้สัก เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าไม้สักทั้งระบบ หรือเปรียบเทียบกับข้อมูลขององค์กรอุตสาหกรรมป่าไม้

คำสั่งกรมป่าไม้

ที่ ๑๙๑๕ /๒๕๖๕

เรื่อง ให้ข้าราชการเดินทางไปฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ณ สาธารณรัฐสังคามนิยมเวียดนาม

ด้วยนายนิวัฒน์ ภูผาสุข นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ ตำแหน่งเลขที่ ๑๗๕๙ อัตราเงินเดือน ๓๑,๒๙๐ บาท สังกัดสำนักส่งเสริมการปลูกป่า และนางสาวอ้อมจิตร เสนา นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ ตำแหน่งเลขที่ ๑๖๖๓ อัตราเงินเดือน ๒๑,๓๓๐ บาท สังกัดสำนักเศรษฐกิจการป่าไม้ ขอลาไปเข้าร่วมการฝึกอบรมปฏิบัติการ “Value Chains Analysis of Teak in Mekong” ณ เมืองชานอย สาธารณรัฐสังคามนิยมเวียดนาม ระหว่างวันที่ ๕ - ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๕ (รวมวันเดินทาง) ด้วยทุนของโครงการ ITTO Teak Project in Mekong ซึ่งเป็นทุนประเทศไทย ๒

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความข้อ ๓๓ แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการลาของข้าราชการ พ.ศ. ๒๕๕๕ พระราชกฤษฎีการจ่ายเงินเดือน เงินปี บำเหน็จ บำนาญ และอื่นๆ ในลักษณะเดียวกัน พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา ๓๓ และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการให้ข้าราชการไปศึกษา ฝึกอบรมปฏิบัติการวิจัย และดุงาน ณ ต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๔๙ จึงอนุญาตให้ นายนิวัฒน์ ภูผาสุข นักวิชาการป่าไม้ ชำนาญการ และนางสาวอ้อมจิตร เสนา นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ ลาไปเข้าร่วมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “Value Chains Analysis of Teak in Mekong” ตามกำหนดการและสถานที่ดังกล่าวข้างต้น โดยได้รับเงินเดือนเต็มระหว่างลา

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๕ - ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๕

สั่ง ณ วันที่

๖

มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕

(ลงนาม) สุรชัย อจลบุญ
(นายสุรชัย อจลบุญ)
อธิบดีกรมป่าไม้

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวปิยะฉัตร ช่วยปลด)

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนพัฒนาด้านการ

(นายนิวัฒน์ ภูผาสุข)
นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ